

2. Статистический сборник «Инвестиции и строительство в Республике Беларусь» / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – С. 213.
3. Статистический справочник «Беларусь в цифрах» / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – С. 72.

МОДЕЛІ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУТНІСТЬ, ТИПИ ТА ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ

В. С. Тимошенко, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», студентка групи Ф-51;

С. Б. Єгоричева, д. е. н., професор – науковий керівник
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Вітчизняні домогосподарства, попри тривалий період економічної нестабільності в державі, продовжують зберігати потужний фінансовий потенціал стимулювання національного економічного розвитку. Домогосподарства беруть участь у формуванні вагомої частини фінансових ресурсів банківської системи, генерують значний обсяг надходжень до бюджету, суттєво впливають на ринковий попит і пропозицію, а відтак, впливають на інвестиційні процеси та динаміку розширеного відтворення. Цим пояснюється актуальність дослідження фінансової поведінки домогосподарств та її особливостей у залежності від стану економіки, внутрішніх мотивів та споживацьких настроїв.

Теоретичні основи формування моделей фінансової поведінки домогосподарств досліджено у наукових працях вітчизняних та зарубіжних економістів, соціологів, психологів, що підтверджує складність та багатогранність фінансової поведінки як явища та об'єкта дослідження.

Для обґрунтування сутності поняття «модель фінансової поведінки домогосподарства» доцільно, на нашу думку, взяти до уваги погляди провідних вчених щодо розуміння споріднених наукових категорій:

1) «фінансова поведінка» як «будь-які дії індивіда, що стосуються управління грошовими коштами» [1, с. 70] або як «індивідуальні рішення щодо формування грошових надходжень, їх розподілу та використання з метою задоволення особистих соціально-економічних інтересів» [2, с. 70];

2) «фінансова активність» як «будь-які транзакції або ініціативи, до яких вдається індивід задля досягнення економічних цілей» [3];

3) «фінанси домогосподарства» як «діяльність членів домашнього господарства зі створення, збереження, збільшення, використання та адміністрування як спільних фондів грошових коштів, так і індивідуальних (персональних, особистих) фондів [4, с. 104].

Синтезуючи наукові підходи до розуміння фінансової поведінки, фінансової активності та фінансів домогосподарств, доходимо висновку, що «модель фінансової поведінки домогосподарства» доцільно розглядати: 1) у широкому розумінні – як схильність домогосподарства дотримуватись фінансової поведінки з певними характерними ознаками; 2) у вузькому розумінні – як схильність домогосподарства до здійснення певного набору ініціатив та транзакцій щодо створення, збереження, збільшення, використання та адміністрування як спільних, так і індивідуальних фондів грошових коштів задля досягнення економічних цілей.

Методологічну основу формування моделей фінансової поведінки домогосподарств становлять концепції індивідуалізму та суб'єктивізму Ф. фон Хаска, традиційний інституціоналізм та вчення про суспільну свідомість Т. Веблена, концепції «нової економіки домогосподарства» та «сімейної економіки» Г. Беккера, теорії поведінкових фінансів Д. Канемана, А. Тверски, зокрема, ефекти натовпу, помилкового сприйняття, ізоляції, компетентності, консерватизму, готівки, поведінки інвесторів, ефективності операцій тендера тощо. Узагальнення сутності наукових теорій економічної поведінки індивідів покладені в основу ідентифікації базових моделей фінансової поведінки населення та дозволяє виділити принципи формування моделей фінансової поведінки домогосподарств: прагнення до збільшення добробуту за будь-яких економічних умов; схильність до максимізації доходів за мінімального ризику; прагнення до швидкого збагачення; перевага накопичення інвестуванню; недовіра до вітчизняних фінансових інститутів.

В науковій літературі приділяється багато уваги питанням формування та реалізації фінансової поведінки домогосподарств з метою визначення найбільш дієвих векторів її активізації як важеля у механізмі відновлення та стабілізації національної економіки. Намагаючись вирізнити моделі фінансової поведінки домогосподарств та упорядкувати їх характерні ознаки, науковці послуговуються різними

підходами до класифікації фінансової діяльності домогосподарств, її мотивів та факторів. Зокрема, відповідно до поділу фінансової активності за видами (заощадження, інвестиції, страхування, позиково-кредитні транзакції, пенсійні програми, грошові ігри тощо) здійснюється поділ моделей фінансової поведінки домогосподарств за змістовною ознакою на заощадливу, кредитну, інвестиційну, пенсійну, страхову та ін. В основу іншого підходу до ідентифікації моделей фінансової поведінки покладено диференціацію домогосподарств за критерієм формування і використання грошових коштів на фінансово активні (ті, які мають заощадження, рахунки і вклади у банківських установах, купують валюту тощо) і фінансово пасивні (ті, які не мають заощаджень, не використовують фінансові інструменти та не виявляють ознак фінансової активності). Серед фінансово активних домогосподарств виділяються такі, які дотримуються: 1) заощаджувальної моделі фінансової поведінки (намагаються зменшувати борги та реалізують різні можливості вивільнення коштів із поточного споживання для здійснення заощаджень та інвестування); 2) антизаощаджувальної моделі поведінки (споживають у борг, допускають «проїдання» частини майна і заощаджень); 3) комбі-моделі фінансової поведінки (демонструють як позитивну, так і негативну фінансову поведінку).

Складним і, водночас, найбільш функціональним з позицій регулювання та управління фінансовими відносинами видається підхід до систематизації моделей фінансової поведінки в залежності від факторів і мотивів, що зумовлюють схильність домогосподарства до певного способу поведінки з грошовими ресурсами. Фактори, що впливають на формування певної моделі фінансової поведінки домогосподарств, поділяються на об'єктивні (рівень грошових доходів, стан економіки, процентні ставки тощо) та суб'єктивні (інфляційні очікування, оцінки щодо перспектив розвитку економіки та галузевих ринків, рівень довіри до влади та фінансових інститутів, досвід фінансової поведінки в минулому, схильність до ризику, рівень фінансової грамотності, поточні життєві обставини, ступінь сприйняття поточних умов життя населення та інші) [5, с. 308]. Відповідно до того, які групи чинників домінують на поточному етапі функціонування домогосподарств, моделі їх фінансової поведінки можуть відповідати таким типам: 1) пасивно-протестному (одним із основних його ознак є неплатежі); 2) активно-традиційному (полягає у зберіганні заощаджень у банках; користуванні банківськими послугами); 3) пасивно-

традиційному (намагання за можливості уникати фінансових відносин, не пристосовуватись до вимог ринку та уникати їх впливу шляхом натуралізації домашнього господарства, підвищення ролі сімейної та дружньої взаємодопомоги)); 4) змушено-адаптивному (користування послугами комерційних банків при отриманні заробітної плати й соціальних виплат, участь в обов'язкових страхових програмах при кредитуванні тощо); 5) добровільно-адаптивному (користування новими банківськими послугами, здійснення операцій з купівлі-продажу валюти, цінних паперів, участь у недержавному пенсійному страхуванні, інвестування окремих проектів та ін.) [6 с. 108].

В цілому, дія кожної моделі фінансової поведінки домогосподарств підпорядкована певному соціальному механізму регулювання фінансово-економічних відносин, що надає можливість цілеспрямованого управління ними та створює передумови для регулювання макроекономічних процесів.

Отже, основу раціонального управління фінансами домогосподарств становить дослідження типів та передумов формування моделей фінансової поведінки домогосподарств, і насамперед, для їх фінансово активної категорії. В свою чергу, фінансова активність реалізується через функції споживання, збереження, інвестування, що й визначає відповідні моделі поведінки. Від схильності домогосподарств до застосування певної моделі фінансової поведінки значною мірою залежить результативність державної політики в сфері стабілізації національної економіки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Драган О. А. Концепции финансового поведения домохозяйств в современной экономической теории / О. А. Драган // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2012. – Т. 17. – Вип. 3–4. – С. 16–21.
2. Jing J. X. Applying Behavior Theories to Financial Behavior / Jian Xiao Jing // Handbook of Consumer Finance Research. – 2008. – January. – р. 69–81.
3. Financial activities [Електронний ресурс] / Definition // Business Dictionary. – Режим доступу: <http://www.businessdictionary.com/definition/financial-activities.html>. – Назва з екрана.
4. Нагайчук Н. Г. Уточнення змісту поняття «фінанси домогосподарств» у розрізі навчальної дисципліни «фінанси» / Н. Г. Нагайчук // Фінансовий простір. – 2014. – № 2. – С. 100–105.

5. Аакер Д. А. Бизнес-стратегия. От изучения рыночной среды до выработки беспроигрышных решений / Д. А. Аакер. [пер. с англ.]. – Москва : Эксмо, 2017. – 464 с.
6. Алиева И. А. Финансовое поведение населения: теоретический аспект / И. А. Алиева // Вестник КРСУ. – 2016. – Том 16. – № 2. – С. 107–109.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

***О. В. Тищенко**, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», студент групи ФК-61;*

***С. Б. Єгоричева**, професор кафедри фінансів та банківської справи, д. е. н., професор – науковий керівник
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

Оцінка стійкості державних фінансів великою мірою сприяє своєчасному прийняттю управлінських рішень, спрямованих на недопущення розбалансованості та погіршення розвитку цих фінансів протягом середньострокового й поточного періодів. З метою запровадження програм, орієнтованих на зміцнення стійкості державних фінансів України, передусім необхідне формування системи індикаторів фіскальної стійкості, їх граничних значень, яких треба дотримуватися при управлінні фінансовими операціями державного сектору економіки.

Результати проведеного дослідження свідчать, що питання стійкості державних фінансів ґрунтовно досліджуються фахівцями Міжнародного валютного фонду, а також Європейської комісії, де розробляються методологічні підходи до визначення складу індикаторів оцінки державних фінансів [1; 2].

Первісно були введені індикатори S1 (на середньостроковий період) і S2 (на довгостроковий період), які кількісно оцінюють розриви стійкості в середньостроковій/довгостроковій перспективі та слугують підґрунтям щодо розробки доцільних заходів бюджетної політики. Індикатори S1 і S2 – традиційні показники стійкості, що ґрунтуються на прогнозах економічного зростання, процентних ставок, сальдо бюджету, старіння населення, державних витрат, пов'язаних із старінням населення.

Індикатори фіскальної стійкості демонструють величину коригувань фіскальної політики у середньо- чи довгостроковому періодах,